

Tömösvári Emese (Tübingen, Eberhard-Karls Egyetem): *Esterházy Miklós nádor, Bethlen Gábor politikai ellenfele. Egy kritikai kiadás munkálatai*

Talán nem is létezik olyan erőteljes hangú propagandairat Bethlen Gábor ellen, mint a Bécsben, 1621-ben megjelent *Magyar országnak mostani állapotjáról egy hazája szerető igaz magyar embernek tanáchlása*. Egyetlen későbbi, 1838-as kiadásán kívül az irodalomtörténet-írás mégsem szól róla kiemelt helyen. Az RMNY politikai iratként említi, s Balásfi Tamás püspök nevének négyzetes zárójelben való feltüntetése mellett „magát meg nem nevező szerző”-nek tulajdonítja.

Jelen előadásban a *Tanáchlás* kritikai kiadásának előkészítése során napvilágra került új kutatási eredményeket ismertetjük, és rámutatunk, mennyire érdemtelenül hanyagolta el eddig az utókor ezt a mind filológiai, mind történeti szempontból jelentős művet.

Bemutatjuk az 1621-es magyar nyomtatványt, az arról készült latin kéziratot, illetve azt a mindkét szövegben megtalálható kilenc levelet, melyek ezt a harmincéves háború propaganda-irodalmához egyébként is erősen kötődő írást még érdekesebbé teszik a történelem-kutatás számára.

Kutatásunk legfontosabb eredményének egy esetleges új szerző személye megállapítását tekintjük. Ez a nikolsburgi alkudozások idején született írás ugyanis nem Balásfi Tamás, hanem – nézetünk szerint – Esterházy Miklós tollából származik. A nádor egy korábbi nyílt levelének jelentősen kibővített, tökéletesített változatát tartjuk kezünkben. A Tanáchlást pedig még figyelemreméltóbbá teszi, hogy azt a nádor fia, Esterházy Pál – feltehetőleg a Mars Hungaricus megírásának előkészületei során – latinra fordította.

Amíg tehát Esterházy Miklós nádor a harmincéves háborúban Bethlen Gábor elleni propaganda célokra szánta művét, Esterházy Pál újra felhasználta apja írását, immár a saját céljaira, feltételezhetően az 1663–1664-es török háború leírására való előkészületként.